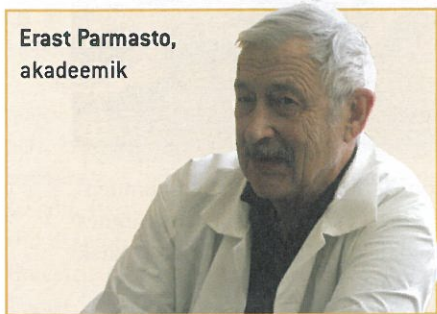

Seenekaitse

Erast Parmasto,
akadeemik

Möödunud aastal nurisesin koguteoses "Lehed ja tähed", et seenete kaitsest hoolitakse millegipä-rast hoopis vähem kui lendavate või neljal jalal kulgevate olevuste saatusest. Sellest hoolimata, et nad on vähemalt sama ilusad, teaduslikku huvi pakkuvad ja sageli ka hävimisohus.

Vähemalt Eestis on asi nüüd tublisti paranenud. Uue looduskaitseaduse vastuvõtmise järel kinnitati riikliku kaitse all olevate liikide uued nimekirjad: neis on nüüd senise 30 asemel 46 seent. Esmakordselt jõudsid üheksa seent ka esimese kategooria liikide hulka.

Esimese kategooria kaitse tuleb tegelikuses tagada eranditult kõigis leiukohtades – nagu see toimub ka näiteks lendorava või kaljukotka puhul. Lisaks olemasolevatele looduse kaitse- ja hoiualadele tuleb selleks mõnel puhul eraldada ka väikese pindalaga püsielupaiku, mida võib võrrelda mõnel muul maal tuntud mikrokaitsealadega.

Taigapässikust Euroopas teada vaid kuus leidu. Paraku on fotoaparaadiga seenejahi pidajaid meil kümneid kordi vähem kui lindude või imetajate jahtijaid, ilma pildita jääb aga iga seenepajatus lahjaks. Praegu saame seepärast kirjutada kahest seenest. Pruuni, vatja, jämedapoorilise, liibunud viljakehaga taigapässiku (*Inonotopsis subniculosa*) pilt on tehtud heast herbaareksplarist,

mille kogus Alutagusel Muraka looduskaitsealal kuuse kõdunenud lamatüvelt 1965. aastal Uno Kalmeti. Hiljem seent meil leitud ei ole. Pole ka ime, sest Euroopast on teada ainult kuus leidu: Põhja-Soomes üks, Venemaa Arhangelski oblastis veel üks, tõenäoliselt hävinud, ja Põhja-Rootsis kolm. Väga haruldane on ta ka Põhja-Ameerika taigametsades. Tegemist on õige vana, teistest taelikulaadsetest juba nende evolutsiooni alguses eristunud liigiga, mille vähesed leiukohad põlismetsades on reliktid kunagisest laiema levilast. Eesti leiukoht on lõunapoolsem ja seetõttu on ta arvatud kaitsealuste liikide esimesse kategooriasse.

Hall hundiseenik on mujal üliharuldane.

Hall hundiseenik (*Boletopsis grisea*) kasvab pea igal pool Eestis, välja arvatud Hiiu-, Rapla- ja Pärnumaa ning maa kirdeosa. Leide on kuusest, kõik kuivadest sambliku- või pohlametsadest, kus ta moodustab männiga mükoriisat. Seen meenutab lühikese jalaga puravikke, kuid on korkjalt tihke ja torukeste kiht on kübaraga kõvasti kokku kasvanud. Nagu rädiriisikas ja liiv-kampernarmik (*Bankera fuligineoalba*), kergitab ka hundiseenik maast välja kasvades oma kübaral üles samblikke, sammalt, maha langenud okkaid ja muud metsava-ret. Erinevalt esimese allküljel paiknevaist eoslehekestest ja teise narmastest on seene allküljel peenepooriline.

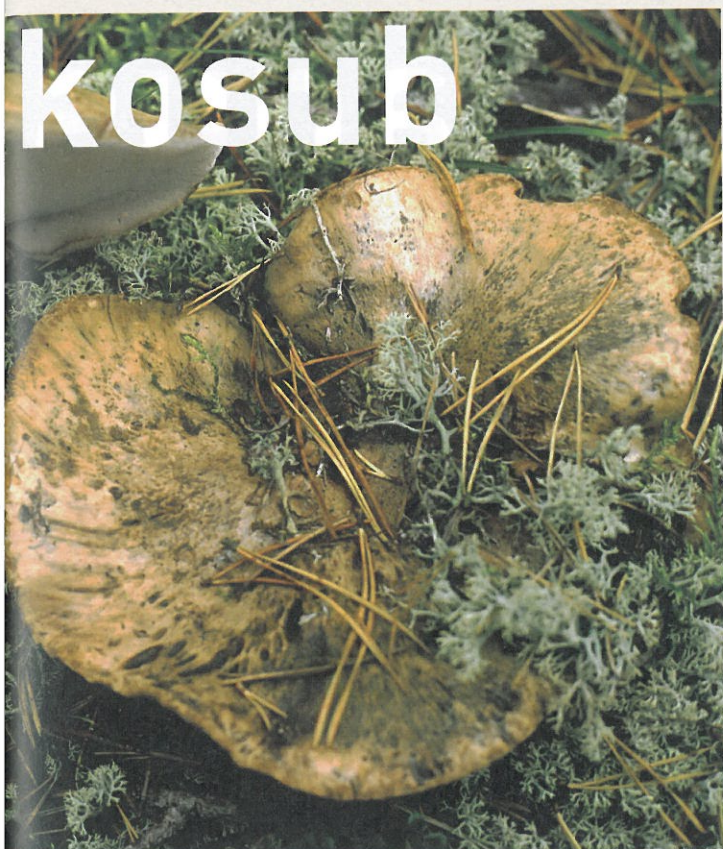
Möödunud aastal esitati Euroopa Seenekaitse Komitee poolt 33 liiki kaasmiseks Euroopas erilist kaitset vajavate, ohustatud elusolendite nimestikku (nn Berni konventsiooni liikide hulka). Neist 15 on leitud ka Eestist, sealhulgas meil III kaitsekategooriasse arvatud hall hundiseenik, mis Kesk- ja Ida-Euroopa maades on üliharuldane või puudub hoopiski. Samas on meil ainult nelja leiukohaga ja seetõttu teise kaitsekategooriasse kuuluv must hundiseenik (*B. leucomelaena*) sellest nimistust välja jäänud. Meil kuuluvad riikliku kaitse alla ühelt poolt Eestis ja naabermaades väga haruldased ning seetõttu hävimisohus seeneliigid. Teiselt poolt kaitseme liike, mis siin ehk üliharuldased polegi, kuid mis väärivad seda liigi üldlevilat ja koguohustatust silmas pidades. Seenekaitse Eestis on üks

Eestis

Taigapässiku kuuest leiukohast Euroopas on üks Muraka looduskaitsealal.

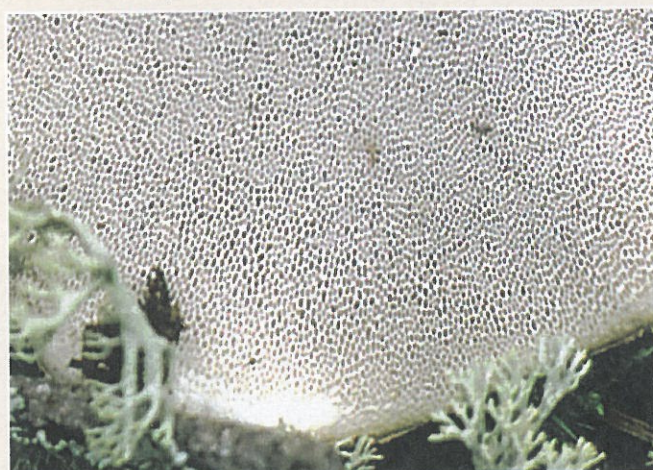
osa inimese loodusega suhtlemise kultuurist, mis ei saa piirduda ainult oma õuetagusega. Selle üheks positiivseks näiteks on ka suhtumine kadakatarjakusse – meil tervelt paarikümne leiukohaga liik on kaitse all, sest mõne üksiku erandiga asuvad kõik selle maailmas erakordselt haruldase liigi kasvupaigad Eestis (vt Loodus 2002 nr 5, lk 9).

Vello Liiu

kosub

Halli hundiseenik väärib kaitset eelkõige harulduse tõttu suuremas osas Euroopa maadest.

Vello Liiu

Halli hundiseeniku kübara pooriline allkõlg.

Lood kaitsealustest liikidest

Üheksast esimese kategooria liigist on seni meie loodusajakirjanduses tutvustatud nelja: limatünnikut (Eesti Loodus 1958 nr 2, lk 106–107 ja Loodus 2003 nr 2, lk 3), lillat põdrakokka (EL 2002 nr 7/8, lk 24–25), leht-kobartorikut ja krookustorikut (EL 2003 nr 1, lk 48–50).

Matk Käsmu poolsaarele ja Kuradisaarele

Laupäeval
28. augustil 2004

Matka juhib Käsmu Meremuuseumi juhataja,
bioloog Arne Vaik.

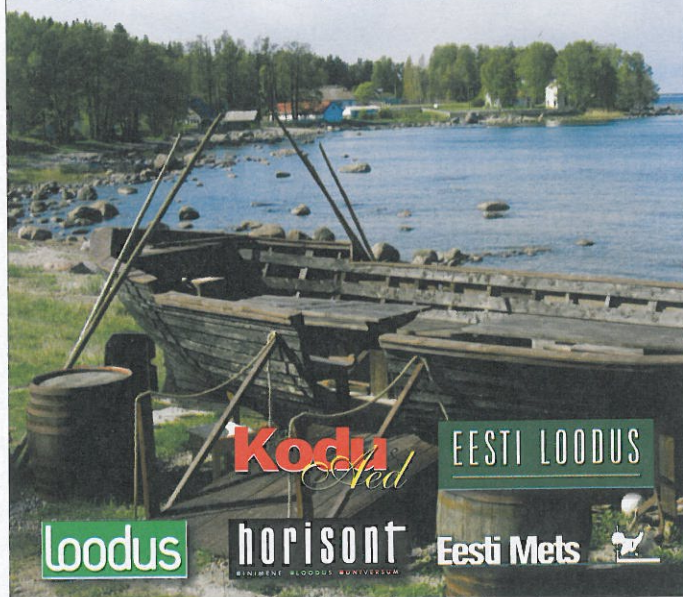
Matkal teeme lähemat tutvust Euroopa kõige rändrahnederikkama poolsaarega ning Saartneeme ehk Kuradisaarega. Kuradisaarele minek läbi mere põlvist saati vees.

Käime Vana-Jüri neemel, Käsmu kiviikulvil, saame tuttavaks poolsaare rändrahnudega, vaatame meremeeste kalmistut ja Käsmu kirikut ning Önnekivihunnikut. Kaptenite küla Käsmu ajalooost saame aimu Käsmu Meremuuseumis. Läänemere seisundist, kormoranidest ja muust merega seonduvast räägivad Tartu Ülikooli merebioloogid.

Lõunaks grill-lõhe Käsmu moodi ja tee või kohvi.

Buss väljub kell 9.00 Estonia teatri vastast parklast. Tagasi jõuame umbes kell 18.00. Osavõtumaks ajakirjade Kodu & Aed, Horisont, Eesti Loodus, Loodus ja Eesti Mets tellijatele 270 krooni. Sama palju maksab reis ka tellijate kuni kahele pereliikmele. Bussis sulle mahtuva lapse võib kaasa võtta tasuta. Kõigile teistele on hind 370 krooni.

Registreerumine kuni 23. augustini ajakirja Kodu & Aed telefonil 667 6087 (Elo Jakobson) või e-postiga elo@forma.ee

loodus

Kodu
& Aed

EESTI LOODUS

horisont
EININE LLOODUS KUNIVISUS

Eesti Mets